

СТАНОВИЩЕ

от: доц. д-р Мария Илиева Серафимова-Карапеткова

за

ДИСЕРТАЦИЯ НА БОРИСЛАВ ЯНКОВ АНТОНОВ НА ТЕМА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА СЪВРЕМЕННИТЕ ИМИГРАЦИОННИ ПРОЦЕСИ

Представеният дисертационен труд е в обем 194 страници, структуриран в Увод, 4 глави, Заключение и Приложения. Отделните части са балансираны и представят логически следващите съдържателно етапи на изследването.

В Увода е обоснована значимостта на избраната тема, определяна от значението на имиграционните процеси върху националната сигурност и от очакването, че те ще имат дългосрочен характер. У нас се завръщат от Република Турция изселили се или напуснали страната ни през втората половина на ХХ в. български граждани с турско етническо самосъзнание и техни потомци, установяват се граждани на Молдова и Украйна, т.нар. бесарабски българи, идентифициращи се като българи, граждани на Република Македония, получили българско гражданство, Последното десетилетие се прибавя и многоброен бежански поток, най-вече от Близкия и Среден Изток, а от месец март тази година – и от Украйна.

Представено е изчерпателно и самото изследване. Дефинирани са обектът и предметът, съответно имиграционните процеси и тяхното „вписване“ в съвременното българско общество и взаимовръзките и въздействието на имиграционните процеси върху социалните структури и процеси, релевантни към националната сигурност. Очертана е времевата и пространствена рамка. Изследването е рамкирано в границите на България и с

определена конкретизация, фокусирана върху региона на Кърджали, което обаче не изключва и поглед в по-широк план, доколкото разглежданите явления, процеси и взаимовръзки имат и по-широко проявление. Във времеви план изследването се ограничава в периода от 2013 година до февруари 2022 година, като авторът обосновава определянето на отправната точка с обстоятелството, че именно в тази година имиграционните потоци, влизащи в страната стават особено многобройни и променят съществено дотогавашните си качествени характеристики. Не се анализират процесите, които наблюдаваме от началото на месец март тази година, когато в България започват да пристигат многобройни групи бежанци от Украйна, тъй като изследователската работа на практика вече е завършила, а процесите още са в начална фаза.

Изброени са методите, които се използват.

Ясно е формулирана тезата, която се защитава в дисертационния труд - поради своята разнородност в количествено, структурно, мотивационно и поведенческо отношение Нарастващите във времето имиграционни потоци към страната, имат специфично и твърде различно въздействие върху българското общество, вкл. и върху националната сигурност. Открояващите се в количествено отношение групи на нелегалните имигранти и на имигриращи изселили се преди български граждани с турски етнически произход и техни потомци генерират твърде различни следствия за социалната система и съответно за националната сигурност, схващана в съвременната ѝ разширена интерпретация.

В първа глава подробно се разработва теоретичната рамка като в центъра на вниманието са концепциите за национална сигурност. Проследява се промяната в съдържанието, което се влага в този термин като следствие на настъпилите геополитически промени последните две десетилетия на XX век и установилите се нови реалности в епохата на глобализация. Представени са основните направления в интерпретацията му. Подчертано е, че сега, в новата ситуация, е възможно акцентът отново да се измести върху външната сигурност, върху предпазването от външни заплахи.

Авторът посочва, че в геостратегически аспект Република България е във фокуса на интересите на различни политически и икономически субекти, което означава, че е необходимо повишено внимание към въпросите, свързани с националната сигурност и в частност – към детерминантите ѝ. Тук е представена теоретичната конструкция, върху

която се разгръща настоящото изследване. Тя се базира на няколко тематични групи теории – за националната сигурност (вкл. и концепцията, залегнала в основата на Стратегията за национална сигурност на Република България), за тероризма като социален феномен, доколкото той е особено съществена заплаха за националната сигурност на една държава и за външната миграция (най-вече за ефектите за страните-реципиенти). В дисертационния труд за работно определение на националната сигурност се предлага дефиницията, че тя е динамично състояние на обществото и държавата, при което за държавата не съществуват заплахи за *териториалната цялост, суверенитета и конституционно установения ред*; за общностите – за *запазване на* традиционните култури и етнически групи, както и за физическата сигурност на тези групи и за индивидите - за икономическата, здравната, екологичната, личната и политическата им сигурност, или ако съществуват заплахи, то има достатъчно основания да се смята, че могат да бъдат предотвратени, а последиците от тях – неутрализирани.

Втората глава е посветена на изясняване на същността видовете и формите на тероризма като особено съществена заплаха за националната сигурност. Акцентът, логично е поставен върху ислямският тероризъм и неговите корени, както и на факторите и условията, които позволяват рекрутиране на изпълнители на терористични актове. Специално внимание е отделено на използването от терористичните организации на възможностите на новите информационни и комуникационни технологии.

Третата глава е посветена на конкретен анализ на реалностите в страната в контекста на засилената имиграция. Проблемите около поддържането на националната сигурност се свързват и с демографските процеси. Голяма част от количествените и качествени демографски промени са резултат от механичното движение на населението, в частност от външната миграция. Под въздействието на широк спектър външни и вътрешни фактори, страната е поле на интензивни миграционни процеси и те поставят отпечатък върху цялата социална система, вкл. върху националната сигурност и възможностите за поддържането ѝ.

В изследването много подробно и по различни линии се разглежда и обосновава тезата, че определените като основни миграционни потоци оказват различно по своята посока, сила и съдържание влияние върху редица социални структури, процеси и отношения, релевантни към националната сигурност и имат потенциал при определени

условия да повлияят върху едни или други нейни аспекти - върху поддържане на отбранителната способност, възникване на конфликти на религиозна и етническа основа, създаване на предпоставки за поява на радикални форми на ислям и за пораждаване на терористични заплахи, повишаване на нивата на криминогенност, засилен натиск върху здравните и осигурителни системи и т.н.

Същевременно се обръща внимание, че миграционните процеси не засягат равномерно територията на цялата страна, което означава, че в региони с по-висок интензитет на миграционните процеси и при определени техни съдържателни характеристики, съпътстващите ги рискове за едни или други аспекти и детерминанти на националната сигурност са по-високи.

На основата на направеното в първа глава декомпозиране на понятието „национална сигурност” и детерминационните зависимости на елементите ѝ, се изследва в конкретен план въздействието на имиграционните процеси върху отделни компоненти на социалната система и от там, върху националната сигурност. За нуждите на емпиричното изследване е разработен теоретичен модел, който е приложен при анализ на специфичната ситуация в един конкретен регион – Източните Родопи (област Кърджали и област Хасково). Изборът се определя от факта, че този регион е засегнат в значителна степен от миграционните процеси – както от характерните за цялата страна, така и от специфични.

От една страна има масово изселване на граждани с турски етнически произход в края на миналия век и продължаваща трудова миграция на население в активна възраст, което предопределя обезлюдяване, влошаване на възрастовата и образователна структура, и като цяло периферизация на региона. От друга страна се наблюдава завръщане на заселили се по-рано в Турция. В района има и центрове за прием на бежанци, което диверсифицира и усложнява още повече картината, вкл. и в аспекти с отношение към националната сигурност.

Четвъртата глава е систематизирано изложение на политиките за минимизиране на рисковете, съпровождащи миграционната криза. Съдържанието е много полезна основа за разработване на национално и регионално ниво на политики, стратегии и конкретни действия за управление на процесите и рисковете.

Що се отнася до характеристиките на работата като цяло, следва да се посочи широкото използване на много и различни по характер информационни източници - освен научна

литература, също и официални документи, статистическа информация, резултати от проведени изследвания, публикации в медии – български и чуждестранни, информация от собствено теренно изследване. Всичко това допринася за изграждане на доста детайлна картина, която авторът е анализирал.

Като приноси на работата следва да се подчертае:

Подробно и компетентно проследяване и анализира развитието на разбирането за национална сигурност, като то се обвързва с процесите на макрониво. Предлага се дефиниция, която е операционализирана и модел на явлението и връзките му, които са полезна основа за конкретни изследвания.

Съществен приложен принос е задълбоченият и многостранен анализ на различните имиграционни потоци, на проблемите, които те генерират, на реалните, потенциални и въображаеми рискове, които носят.

Много голяма приложна стойност има детайлният анализ на възвратната миграция в региона на Кърджали. Той може да се ползва като основа за разработване на политики и програми на локално ниво, които да позволят пълно разгръщане на позитивните следствия от процеса и да минимизират проблемите.

Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература

Както се вижда от представените материали, кандидатът има, дори надхвърля изискванията като брой публикации. При това те са на високо професионално ниво, което е позволило някои от тях да са част от колективни издания, подготвени от водещи учени.

Що се отнася до автореферата, той напълно отговаря на изискванията, много е съдържателен, представя напълно адекватно дисертационния труд. Формулираните приноси са реални и могат да бъдат ясно открити в работата.

Като препоръка бих посъветвала дисертанта да продължи изследванията си в региона на Кърджали, доколкото процесите там са не само интересни, но и с видимо отражение на локално ниво.

Заклучение

Представеният за защита дисертационен труд съдържа научни резултати, представляващи оригинален принос в науката и отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, поради което предлагам на Борислав Янков

Антонов да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Мария Серафимова,
доктор по философия, доцент
E-mail: serafimova@abv.bg